

הכנסת העשרים וחמש

יוזם : חבר הכנסת גלעד קריב

פ/25/3339

הצעת חוק-יסוד : מעמד ההכרזה על הקמת מדינת ישראל

1. מטרה חוק-יסוד זה, מטרתו לעגן את מעמדה של ההכרזה על הקמת מדינת ישראל מיום ה' באייר התש"ח כמסמך המכונן המגדיר את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.
2. פרשנות חוקי היסוד וחוקי המדינה חוקי היסוד וחוקי הכנסת יפורשו ברוח עקרונות ההכרזה על הקמת מדינת ישראל.
3. שריון אין לשנות חוק-יסוד זה אלא בחוק-יסוד שנתקבל ברוב של שני שלישים מחברי הכנסת.
4. יציבות החוק אין בכוחן של תקנות שעת-חירום לשנות חוק-יסוד זה, להפקיע זמנית את תקפו או לקבוע בו תנאים.

ד ב ר י ה ס ב ר

ההכרזה על הקמת מדינת ישראל מיום ה' באייר התש"ח, הידועה ומפורסמת כ"מגילת העצמאות", היא המסמך המכונן של מדינת ישראל. מסמך זה נחשב עד היום כביטוי המיטבי של הגדרתה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, וכמשקף הנאמן ביותר של הקונצנזוס הכלל-ישראלי, הן בתקופת הקמתה של המדינה, והן בימינו.

במנשר הראשון שפורסם על ידי מועצת המדינה הזמנית ביום ה' באייר התש"ח נקבע במפורש כי מועצת המדינה הזמנית – שהוגדרה כרשות המחוקקת – והממשלה הזמנית הוקמו מתוקף ההכרזה. במנשר זה בוטלו חוקי הספר הלבן המנדטורי ופקודות נוספות של ממשלת המנדט שהגבילו את העלייה של יהודים לארץ ישראל.

במרוצת השנים נידון מעמדה המשפטי של ההכרזה הן בכנסת והן בבית המשפט העליון. כך למשל, נקבע בפרשת "קול העם" (בג"ץ 75/53 קול העם נ' שר הפנים, פ"ד ו 871, 884) כי מחובתו של בית המשפט לשים את לבו להכרזת העצמאות בשעה שהוא מפרש את חוקי המדינה, משום שהיא מבטאת את "חזון העם ואת האני מאמין שלו" (בג"ץ מצטט ביטוי זה מפסק דין מוקדם יותר – בג"ץ 10/48 זיו נ' גוברניק, פ"ד א 33, 36).

עם התפתחות ההלכה והשיח החוקתיים התקבע תפקידה של הכרזת העצמאות כמקור השראה פרשני בהקשרים רבים ובכללם בפרשנות החוקתית. עיגון מפורש של עקרון זה מצוי בסעיפי עקרונות היסוד בחוק-יסוד : כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד : חופש העיסוק הקובעים כי זכויות היסוד של האדם בישראל

יכובדו ברוח העקרונות שבהכרזה.

בפרשת "חוק הלאום" (בג"ץ 5555/18 ח"כ אכרם חסון ואחרים נגד כנסת ישראל ואחרים (8.7.2021)) נידון לעומק מעמדה החוקתי של ההכרזה, והיותה עוגן לבחינת חוקתיות הפעלת הסמכות המכוננת בידי הכנסת: "הסמכת הכנסת כאסיפה מכוננת לחוקק חוקי יסוד היא בגדר שטר ושוברו בצדו. העם הפקיד סמכות זו בידי הכנסת לקבוע חוקי יסוד ולתקנם על בסיס המנדט שנקבע לאסיפה המכוננת במסמך היסוד של מדינת ישראל, היא מגילת העצמאות" (פס' 10 לפסק דינו של השופט מזוז).

על כן מוצע בסעיף המטרה של הצעת החוק לעגן את ההכרזה כמסמך היסוד של מדינת ישראל בו מוגדרים ערכיה כמדינה יהודית ודמוקרטית. סעיף 2 להצעה קובע את הכרזת העצמאות כמקור הפרשני היסודי של חוקי היסוד וחוקי הכנסת.

סעיף 3 של הצעת החוק משריין את חוק היסוד מפני שינויים ברוב רגיל או ברוב הקואליציוני הבסיסי ומחייב רוב משמעותי של שני שלישי מחברי הכנסת לטובת שינוי החוק או ביטולו.

סעיף 4 קובע את יציבות החוק ואת חסינותו מפני תקנות שעת חירום – וזאת בדומה לסעיף הנכלל בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו ובחוק-יסוד: חופש העיסוק.

הצעת חוק דומה בעיקרה הונחה על שולחן הכנסת העשרים וארבע על ידי חבר הכנסת איתן גינזבורג (פ/1548/24).

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים

והונחה על שולחן הכנסת ביום

כ"ד באייר התשפ"ג (15.05.2023)